

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / K. de Vries

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **897**

K. de Vries

De amusementswaarde
van een kerkdienst

MEDITATIEF **901**

R. Tigelaar

Zorg voor
een begrafenis

WANDELEN MET GOD **902**

J. Hagg

Vakantie-foto-expositie
'in Gods voetstappen'

ACHTERGRONDEN **904**

C. Trimp

De herkomst van de
evangelische beweging

SAMENLEVING **908**

D.A.C. Slump

Getuigenispolitiek

KERK WERELDWIJD **911**

Veenstra

Zending door uitzending

LIED VAN DE WEEK **913**

J. Smelik

Lied 1: God heeft
het eerste woord

en verder...

Boekbespreking
Uit de kerken / Meegelezen

DE AMUSEMENTSWAARDE VAN EEN KERKDIENTST

Veel mensen vinden gereformeerde erediensten saai. Vooral jongeren beleven **der**en. En niet te vergeten: **mensen** uit andere **GW**-ren. Bijvoorbeeld asielzoekers uit Afrika. Moet dat geen reden zijn tot grote bezorgdheid? Als wij onze kinderen, klein- en achterkleinkinderen nog in de kerk willen zien, als we een aantrekkelijke kerk met werfkracht willen zijn, moeten we dan onze **sa**menkomsten niet ingrijpend vernieuwen?

Monotone monoloog?

Vorige week heb ik in mijn artikel beweerd dat achter het pleidooi voor liturgische vernieuwingen een onuitgesproken motief kan liggen. Ouders hopen in stilte dat ze hun kinderen dan gemakkelijker mee naar de kerk krijgen. Waren de kerkdiensten maar wat leuker, dan zou het niet elke zondag opnieuw zo'n strijd zijn.

Maar volgens mij zijn liturgische vernieuwingen niet bedoeld en ook niet in staat om de tegenzin van

(veel) kinderen en volwassenen tegen de kerkgang uit te bannen. Argumenteren dat het toch best leuk kan zijn in de kerk overtuigt niet. Het is beter kerkgang als een zaak van gezag en gehoorzaamheid te blijven benaderen. De Here wil zijn gemeente ontmoeten. Wij – ouders en kinderen – horen dus gaan we naar de kerk. Of het daar nu leuk is af niet.

Daarmee beweer ik niet **in**-kleding van kerkdiensten **niet** beter zou kunnen. Je kunt ook onnodig

tegenzin **uitlokken**. Het gevaar in onze vaste orden **van** dienst is dat wij ten prooi vallen aan monotonie en **ritualisering**. Ik betrap mezelf erop dat ik het **moeilijk** vind om het gevoel **van** 'altijd hetzelfde te doen' te doorbreken. Maar staat de mate van voorspelbaarheid in onze diensten niet op **gespannen voet** met de veelkleurigheid van Gods waarheid en **werkelijkheid**? Doet het **gebrek** aan **inbreng** van meer gemeentelieden niet tekort aan de verscheidenheid in **Christus'** gemeente? **Het** zou **mooi** zijn wanneer we leren de monotonie te doorbreken.

Amusement

Monotonie en voorspelbaarheid werken niet goed. De kerkdiensten zijn dan niet verrassend en boeiend.

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. G. GUNNINK, DRS. I.D. HAARMA,
DRS. P. HOUTMAN, DRS. B. LUITEN,
DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stuken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan 8 Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 p r jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

 de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Is het in een cultuur **waarin** alles leuk gebracht wordt, niet de hoogste tijd om de kerkdiensten een wat meer boeiende opzet en inhoud te geven?

Willen we vandaag mensen met een **boodschap** bereiken, dan moeten we ons realiseren dat diezelfde mensen **gewend** zijn aan een uitgekende **presentatie**. Van **leerstof** op **school** tot actualiteitenrubriek en praatprogramma op de televisie — aan alles wordt op zo'n manier vorm gegeven, dat mensen **geboeid** raken. Zelfs het nieuws op het **journaal** moet 'leuk' gebracht worden. Alles wordt **amusement**.

Als je daar de gemiddelde kerkdienst eens naast zet, dan is de **vormgeving** ervan toch een **ramp**? Geen wonder dat mensen het **ontzettend** saai vinden.

Moeten we in de **kerk** niet **veel** meer aansluiting **zoeken** bij de vormen die mensen vandaag weten te boeien?

Te hoog gegrepen

Het eerste waar ik op wil wijzen, is de **beperking** die er aan een kerkdienst kleeft. Wat is een **kerkdienst**? Een samenkomst van e&le honderden mensen van wie het **merendeel** dom de **week** ontzettend druk is met van **alles** en nog wat. Met één vrijgestelde voorganger die in meerdere of mindere mate getalenteerd is in het **vormgeven** aan liturgieën en in het houden van voordrachten.

Het is absoluut te hoog gegrepen om van zo'n samenkomst wekelijks iets te willen maken met een hoge **amusementswaarde**. Daarvoor zijn de middelen en mogelijkheden veel te beperkt.

Het aantal getalenteerde conferenciers en presentatoren van praatprogramma's op de televisie is landelijk al beperkt. En dan hebben zij nog een heel team van mensen om zich **heen**. Conferenciers **kunnen** maandenlang werken aan een tekst die ze vervolgens maandenlang **avond aan avond** op de **bühne** herhalen. Ze worden **terzijde** gestaan

door professionele musici en door mensen die zorgen voor **licht-** en geluidseffecten. En voor dat alles is een fors budget **beschikbaar**. Als je daar de **wekelijkse** kerkdienst mee vergelijkt, is het geen wonder dat zo'n samenkomst vele malen saaier is. Een voorganger die wil concurreren met zulke **vormen** van **amusement**, grijpt **doorgaans** te hoog en maakt zichzelf belachelijk. **Natuur talenten** daargelaten.

Kerkdienst en theatervoorstelling

Toch is het **niet vreemd** dat veel mensen **onwillekeurig** geneigd zijn de kerkdienst te vergelijken met bepaalde vormen van amusement. Want het uiterlijk van kerkdiensten vertoont **zekere** overeenkomsten met andere **bijeenkomsten** waarin groepen mensen aangenaam bezig gehouden worden. Vergelijk het bijvoorbeeld eens met een **theatervoorstelling**. Wat zie je daar bij binnenkomst? Rijen **stoelen** waarop **mensen** gaan zitten in **afwachting** van iets wat komen gaat. Alle ogen zijn gericht op een podium. Op dat podium **verschijnt** op een gegeven moment **een** man. Als hij **verschijnt** wordt het stil in de zaal. De mensen zijn van huis **gegaan** voor een voorstelling of toespraak. Ze gaan er eens goed voor zitten in de **hoop** dat het boeiend, ontroerend, **flitsend** of iets dergelijks zal zijn. **Zo-dat&** een **voldaan** gevoel naar huis gaat.

Precies hetzelfde beeld kan een kerkdienst oproepen. De **overeenkomst** is treffend.

De valkuil van Korinte

Een paar jaar geleden **stond er** in het **ND** een stukje over de vraag **of er in de kerkdienst ook geapplaudiseerd mag worden**. Die spreekt boekdelen. Het gaat uit van dezelfde gedachtengang. De **kerkgangers** vormen het publiek dat met **applaus** zijn **waardering** uit voor de **geslaagde act** van de predikant of andere mensen op het podium.

In onze samenleving die boordevol amusement zit kun je als regelmatige kerkganger in een kerkdienst zo maar een houding aannemen alsof je deel uitmaakt van het publiek. Voorin de zaal vindt dan de voorstelling plaats. Meestal een one-man-how. En nu maar hopen dat het leuk wordt.

Maar wie een kerkdienst zo beleeft, is in de valkuil van Korinte gestapt. Zo gingen ze in Korinte namelijk ook met samenkomsten om. Ze wilden er het liefst een spectaculaire show van maken. En zo beoordeelde ze ook de voorgangers. Daarbij bleek dat de smaken van het publiek in Korinte nogal uiteenliepen. De één was weg van Paulus. De ander een fan van Apollos. Paulus kreeg op zijn voorstellingen geen beste kritieken. 'Zijn brieven, zo wordt er beweerd, spreken wel krachtige taal, maar zijn persoonlijk optreden is zwak en zijn woorden hebben weinig te betekenen' (2 Kor. 10:10). Velen in Korinte konden de shows van Paulus maar matig waarderen. Die man heeft geen uitstraling!

De valkuil in Korinte was dat ze het optreden van de voorgangers vergeleken met dat van professionele redenaars. In de griekse wereld van Paulus' dagen bloeide het amusement. Op markten en in theaters lieten mensen zich aangenaam bezighouden. Er werden openbare debatten gevoerd en redevoeringen gehouden, geheel volgens de toen geldende regels van de kunst. Doorsteekt met flitsende woordspelingen en taalgrapjes, scherpzinnige vondsten en humoristische wendingen. Toen inwoners van Korinte christen werden, geneerden ze zich een beetje voor hun eigen samenkomsten. Als Paulus preekte, dan vonden ze het een armzalige vertoning. Daarmee kon je bij je vrienden toch niet voor de dag komen?

In die valkuil van Korinte stappen wij vandaag nog vaak. We hopen dat de kerkdiensten vaak op hun

amusementswaarde. 'Hoe was de preek?' 'O, ging wel'. 'Wie preekt er vanmiddag?' 'Dominee X'. 'Hè bah!'

Geen publiek, maar Gods volk

Veel mensen in de kerk doen alsof zij het publiek bij een voorstelling zijn. Maar een kerkdienst is heel wat anders. Dat blijkt al na enkele minuten. In geen theater zal het gebeuren dat 'het publiek' zich al meteen – nog voordat de stemming er een treetje inzit – laat inschakelen voor het zingen van een lied. Dat krijgt zelfs Toon Hermans niet voor elkaar.

Mensen in de kerk vormen ———— niet het publiek bij een voorstelling. Het is zaak je & kerkganger ook niet zo op te stellen. Een kerkdienst is niet te vergelijken met en hoeft ook niet te concurreren met een film of een theatervoorstelling. Hetzelfde geldt voor de muziek en zang in de kerk: het is niet eerlijk en onjuist om die te vergelijken met het concert voor een koor, orkest, popgroep of praiseband. Elke overeenkomst tussen een kerkdienst en vormen van amusement berust op toeval. Om zuiver in de kerk te zitten, moet je uit die sfeer zien los te komen. Je komt er niet voor een leuke ochtend of middag, maar om samen God te ontmoeten. Je vormt niet het publiek, maar Gods volk.

De boodschap passend verpakken

Een kerkdienst moet je dus niet benaderen als een vorm van amusement. Het is niet reëel om er zulke hoge eisen aan te stellen. Maar h-vendien: zelfs al zou het kunnen, het zou niet mogen! Paulus verdedigt zich in zijn brief aan de Korintiërs tegen kritiek op zijn preken. Men miste de flitsende uitstraling, het was niet boeiend. Het is opvallend wat Paulus dan zegt. Bij stemt toe dat zijn preken niet vol zijn van meeslepende

woorden of schitterende wijsheid. Maar dat is niet een kwestie van onvermogen maar van onwil. Paulus zegt niet: 'Het spijt me, maar ik ben nu eenmaal niet zo'n begaafd spreker'. Nee, dat zijn presentatie sober, haast schamel is, hangt samen met de boodschap die hij brengt. Geen schittering van woorden of wijsheid 'om niet het kruis van Christus tot een holle klank te maken' (1 Kor. 1 : 17, vgl. 2 : 4-5). Dat is het motief voor Paulus' soberheid. De boodschap van verzoening voor zondaars door het bloed van Christus – wie daar een schitterende show omheen bouwt, holt de boodschap juist uit. Daarom wil Paulus helemaal geen flitsend optreden verzorgen. Want de kern van de boodschap is naar menselijke maatstaven helemaal niet schitterend en flitsend: Gods Zoon liet zich martelen, hing naakt te bloeden aan een houten kruis, onderging Gods toorn en stierf, zo slecht is het met ons mensen gesteld. Die beschamende boodschap kun je niet verpakken in een flitsend betoog of een wervelende show. Vanwege de boodschap zelf niet. Maar ook omdat anders de aandacht verschuift van de gekruisigde Christus naar een begaafde voorganger. Kerkdiensten moeten er niet op gericht zijn om bewondering en applaus te oogsten voor de mensen op het podium, maar verootmoediging, bekering en lofzang voor Christus in de hemel. Dat heeft alles te maken met de vormgeving. De boodschap moet passend verpakt worden.

Samenvatting en conclusie

Je moet van een kerkdienst niet verwachten dat het 'leuk' wordt in de zin dat het een hoge ———— mentswaarde heeft. Die verwachting is:

- Irreëel gezien de beperkte middelen;
- onjuist, gezien het karakter van de kerkdienst: ontmoeting tussen God en de mensen;
- onverenigbaar met de inhoud

van de bijbelse boodschap: verzoening en vernieuwing van zondaars door het bloed en de Geest van Christus.

Dus toch maar een saaie, monotone monoloog? Dat hoeft niet. Een passende vormgeving is wat anders dan een saaie vormgeving. Wie verantwoordelijk is voor de inrichting van een eredienst, staat voor een opgave die altijd lastig zal blijven. Het moet duidelijk en indringend zijn, maar je moet de verleiding weerstaan het niet te mooi te maken. De boodschap moet in een aansprekende vorm gebracht worden, zonder dat de vorm de inhoud geweld aandoet. Dat zal altijd een zeker spanningsveld opleveren waar je als voorganger mee om moet leren gaan.

Trouwens, niet alleen als voorganger. Ook als gemeentelid heb je een aandeel in de ontmoeting met de Here God. Je bent immers deelnemer, niet alleen publiek.

Aan dat actieve deelnemen zou dan wat meer inhoud gegeven mogen worden. Zolang alleen de predikant en de organist een bijdrage lijken te leveren, werken we de associatie met een theatervoorstelling of een one-man-show natuurlijk wel in de hand. Misschien kunnen we zorgvuldig afwegend zoeken naar mogelijkheden om meer gemeentelieden verantwoordelijkheid voor of een bijdrage in de dienst te geven. Eerder kwamen anderen – in dit blad drs. A.L.Th. de Bruijne (d.d. 4, 11 en 18 april 1998) en drs. B. Luiten (d.d. 25 juli 1998) – al met voorstellen in die richting die het overwegen waard zijn. Als de beslissende maatstaf daarbij maar niet is het verhogen van de amusementswaarde van de kerkdienst, maar het verlevendigen van een eerbiedige ontmoeting tussen God en zijn volk.

Ds. K. de Vries is predikant van de Gereformeerde Kerk te Alphen aan den Rijn.

B boekbespreking

TRANEN OVER JERUZALEM

in 1995 verscheen een boekje met bijbelstudies over Klaagliederen van ds. D. Grutter (Rijnsburg), Tranen over Jeruzalem. Dit jaar kwam de tweede druk uit. Dat is al een aanbeveling. De tweede druk is niet dikker geworden, maar er staat wel meer in: de tekst van de Klaagliederen in nu opgenomen, in de 'Nieuwe Vertaling' (NBG 1951).

Ooit zijn de Klaagliederen misschien gemaakt en gezongen door de Israëlieten die tijdens de ballingschap op de puinhopen van Jeruzalem de eredienst voor Jahwe in stand hielden. Ds. Grutter leest dit bijbelboek als een klacht over het verval van de oudtestamentische kerk. Daar hadden gelovigen van toen het moeilijk mee. Het bedreigde hun geluk met God. Ds. Grutter legt in zijn uitleg vaak verband met passages uit de psalmen en profeten die een verwante toon aanslaan. Daarmee opent hij via Klaagliederen voor de lezers een segment uit de Bijbel waar we onszelf misschien wel te weinig in (wensen te) herkennen. De stukken waar we leren klagen over het tekort van ons leven, over wat we meemaken aan ellende, zelfs in de nabijheid van God. De zonde, de gebrokenheid, de fysieke afstand tot Jezus Christus, de openbaring van Gods toom, de onmacht, de ziekte, de druk, het sterven, het verlangen naar vervuiling. De kerk en de gelovigen krijgen hun deel in het lijden.

Het vraagt dan ook meer dan het lezen van een boekje om onze God uit de Klaagliederen te leren kennen. Het vraagt meer dan een boek om voor de Here te leren huilen. Het vraagt besef van de breuken in dit leven. Hoe mooi onze nieuwbouwkker er ook bij staat, het oude Jeruzalem kennen we uitsluitend uit de verhalen, en het nieuwe Jeruzalem alleen nog maar via het bestemmingsplan en de perspectieftekening uit de Bijbel.

Hoe geven we deze dingen een plaats in

ons leven met & Here? De schoonheid van Gods beloften en de volstreckte zekerheid dat Hij nu komt, maken het niet makkelijker te verteren dat je mee moet maken hoe God zijn eigen werk vernietigt of laat vernietigen, zodat je alleen maar de herinnering aan zijn goedheid in het verleden overhoudt. Het is juist van Hem moeilijk te aanvaarden dat Hij zo'n rigoureuze ingreep nodig heeft om ons te verlossen.

God ziet die moeite aankomen. Hij nodigt ons uit ons hart bij Hem uit te storten. We hoeven Hem niet te ontzien in onze klachten. Dat zien we aan de woordkeus van Klaagliederen. God maakt ruimte voor onze vertwijfeling. Om ons te helpen ontdekken dat ook een zee vol verdriet aan alle kanten strandt op zijn liefde. Soms neemt iemand je mee daarheen. Soms kom je er zwemmend, Soms spoel je bewusteloos aan. Maar altijd staat Hij klaar.

Ds. Grutter is een gids die ons in Klaagliederen op treffende dingen wijst. In 14 hoofdstukjes loopt hij de tekst na. Zijn gesprekspunten helpen je om (het liefst met meer mensen samen) in gesprek met de tekst te komen. Je kunt z'n boekje gebruiken voor de bijbelstudievereniging, een lied per avond.

In zijn 'Nabetrachting' roept ds. Grutter gelovige dichters op deze liederen uit de Bijbel te berijmen voor de kerken en de gelovigen. Hij verwijst naar het voorbeeld van Revis, die er negen liederen van maakte op bestaande psalm-melodieën. Als die ook waren afgedrukt hadden we ze zingend kunnen uitproberen.

Besproken: D. Grutter, *Tranen over Jeruzalem, Bijbelstudies over Klaagliederen*, Mpen: Kok Voorhoeve, [1995, 1998], Paperback, 93 blz.; prijs f 18,50.

Ds. R. ter Beek is predikant van de Gereformeerde kerk te Capelle aan den IJssel.

ZORG VOOR EEN BEGRAFENIS

R. Tigelaar

M meditatief

*God zal naar u omzien, dan zult gij
mijn gebeente van hier meevoeren.*

Genesis 50:25

Een kist

Ergens in het land Egypte staat een kist.

Een sarcofaag met daarin het gebalsemde lichaam van Jozef.

Merkwaardig zo'n sarcofaag, zichtbaar voor iedereen.

De sarcofaag was niet in een graf gezet.

Er was voor de gestorven onderkoning van Egypte geen piramide gebouwd.

Er staat een kist boven de grond.

Jarenlang staat die kist daar.

Na zijn sterven was Jozefs lichaam verzorgd.

De Egyptische kunst van het balsemen was toegepast.

Nu ligt het lichaam in de kist.

En de kist boven de grond.

Als die kist eens vertellen kon.
Vertellen van wat er om hem heen gebeurde.

Hoe het leven van de Israëlieten was geweest.

Hoe groot het volk in de loop van de eeuwen was geworden.

Hoe groot ook de ellende was geworden.

Hoe zwaar het slavenbestaan.

Als de kist eens kon vertellen.

De kist een teken

De kist vertelt.

Hij spreekt de woorden van Jozef.

In Egypte zal mijn graf niet zijn.

Hier zal mijn laatste rustplaats op aarde niet zijn.

Maar eens zal mijn gebeente meegaan met het volk.

Weg uit Egypte, naar het land van de belofte.

De kist vertelt.

Een constant teken gedurende de vier eeuwen verblijf in het vreemde land.

Een streep onder de belofte eens aan Abraham gedaan.

Zijn nakomelingen zullen vreemdelingen zijn in een land dat het hunne niet is.

Maar zij zullen uittrekken (Gen. 15:12).

Er komt een einde aan het slavenbestaan.

De lust getuigt.

God blijft trouw aan zijn belofte.

Hij doet wat Hij zegt.

Daar kun je van op aan.

God zal bevrijden uit het dode slavenbestaan.

Een doodskist: teken van leven

Jozef heeft zijn begrafenis voorbereid.

De plek voor zijn graf bepaald.

Gelovig en zorgvuldig

(Hebr. 11:22).

Getuigend van Gods voortdurende zorg.

Een kist spreekt van leven.

Van beloften van een uittocht.

Uit het land van de ellende naar het land van de belofte.

De doodskist van Jozef: teken van leven.

Leven omdat God omziet naar zijn volk.

Bij God is er toekomst.

Hij ziet in liefde om naar zijn volk.

Zijn liefde die niet ophoudt bij een graf.

Zelfs de dood kan niet scheiden van zijn liefde.

Begraven met het oog op de belofte

Jozef stierf en werd in een kist gelegd.

In het geloof dat God betere tijden zal geven.

In vaste zekerheid dat er een ander land is waar zijn volk thuishoort.

Begraven, in het geloof dat er een andere wereld zal komen.

Een nieuwe wereld, waarop kinderen van God hun thuis zullen vinden.

Begraven met uitzicht.

God zal omzien.

Dan zal Hij ons gebeente opwekken.

Een nieuw lichaam zal Hij geven.

God zal zeker omzien.

Naar hen die in geloof zijn gestorven.

Naar hen die nog leven.

Eigendom van Christus in leven én sterven.

Een graf

Een graf met een steen.:

Eens is daar een kist in neergelaten.

Een lichaam gezaaid.

De steen spreekt.

"En ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde... en Hij zei: zie, Ik maak alle dingen nieuw."

Ds. R. Tigelaar is predikant van de Gereformeerde Kerk van Pernis-Albrandswaard.

VAKANTIE-FOTO-EXPOSITIE 'IN GODS VOETSTAPPEN'

J. Hagg

W

wandelen met God

Kranten inhalen....

Vindt u het ook **niet heerlijk** dat je in de vakantie eindelijk eens even een paar weken het wereldgebeuren zo ongeveer kunt laten. Voor-wat het is? Geen TV, geen krant, geen 'wereld-ontvanger'. Zelfs geen zak-telefoon-waarmee je overal te bereiken-bent (**'Waar ik sta? Ik sta hier op de Gröss Glockner, best wel koud en wat mistig - hoe is trouwens het weer bij jullie?'**). Laten we elkaar niet aanpraten dat we onmogelijk nog zouden kunnen leven zonder al die bij-blijf-apparaten. Toch is het - voor mij tenminste - echt geen straf om, thuisgekomen, de stapel ND's door te bladeren. Het opgeblazen komkommer-nieuws kun je laten voor wat het is. Wat echt **belangwekkend is springt er heus wel uit**. Of het nu gaat om wereldnieuws of een klein bericht uit een plaatselijke gemeente. Een zo'n kort item bleef me bij.

Opdracht van de dominee...

Een predikant van een SOW-gemeente ergens in den lande had bedacht dat zijn gemeenteleden maar eens 'bewust' op vakantie moesten. 'Ga op zoek naar plekken die getuigen van Gods aanwezigheid, neem foto's en laat ze zien op de openingsavond van het nieuwe seizoen om er met anderen van gedachten over te wisselen'. Zo ongeveer luidde de opdracht. Daar zit wat in, toch? Een vakantie bestaat uit méér dan bakken aan het strand met de nodige drank-voorraad in de koelbox of luieren met een detective aan de rand van het zwembad. En is het voor de kinderen ook niet goed om te leren beseffen: vakantie is

meer dan 'lang leve de lol' en 'van ijsje tot ijsje steeds voort'. Is vakantie er juist ook niet om tot rust te komen en je af te vragen: hoe ben ik bezig, hoe zijn wij bezig te leven met God?

Vakantieliturgie...

Als gereformeerd mens neem je je Bijbel mee. En er is meestal ook nog wel plek voor je dagboek, een kinderbijbel, E&R-bundels. Maar ga eens eerlijk na wat ervan komt. Vergelijk je dagelijkse gezins-liturgie eens met de vakantie-liturgie. Het is lang niet vanzelfsprekend dat iedereen de rust en de tijd neemt om er met elkaar werk van te maken. En hoe vul je de zondag in? Als je in een buitenland bivakkeert waar alles wat je aan gereformeerds gewoon was ver te zoeken is, wat dan? Een bandje luisteren? Een preek voorgelezen? Of was het 'ach, een keertje overslaan is toch ook geen ramp'? En dat in een piode waarin je er eigenlijk des +& meer tijd voor hebt gekregen. Toch niet zo'n gek idee om je vakantie die extra dimensie mee te geven en gespitst te zijn op tekens die je onderweg tegenkomt. Levende of stille getuigen van Gods aanwezigheid.

Fototentoonstelling

In gedachten wandel ik al langs de foto-wanden op die openingsavond en lees de bijschriften, die tot gesprek uitnodigen, bijval krijgen of juist weerwoord. 'In Gods voetstappen' staat er in grote letters boven. Een pelgrim naar Jeruzalem knipte juist op het moment af toen een joodse jongere een gebedsbriefje

tussen de voegen van de Klagmuur stopte. Zijn T-shirt maakt reclame voor de Vrede Nu Beweging. 'Zou God zijn briefje lezen?' luidt het bijschrift.

Een ander was in Athene en fotografeerde een kleine grieks-orthodoxe kapel, waar een grote flat overheen was gebouwd. Je ziet door de opening nog juist een oud vrouwtje in het zwart een kaars ontsteken. De 'ondergrondse hemel' staat erbij.

Een foto van een file in de zon - aan de kant van de weg: een enorme ravage, met de nodige ambulances: een vrachtauto schoot door de vangrail. 'Waar was God?' schreef de maker eronder.

Daarnaast twee gastarbeiders op straat, uitgestrekt op hun gebedsmatje richting Mekka. Want gebedsuur is gebedsuur. 'Uitkomen voor je geloof is het opschrift.

Puur natuur

Ook de 'kerk van het ongekorven hout', zoals dat nogal eens genoemd wordt, is n& vergeten. God is immers in de natuur! In het midden gelaten of je het op een soort New Age-manier uitlegt en God er zo'n beetje in op laat gaan, of op een christelijke manier: God als Schepper en Onderhouder van al wat leeft.

De ene natuurfoto is nog mooier dan de ander. 'Op bergen w in dalen, ja overal is God' staat er bij een panorama zoals Mozes het gezien moet hebben vanaf de Nebo, maar dan ergens in de Alpen. En daarnaast een bezige bij die een alpenroos op 2000 meter hoogte met een bezoek vereert. 'Wie bracht die twee in contact?' lees je.

En daar is natuurlijk ook de foto

van het meer met z'n dreigende onweerslucht, die door de zon verdreven wordt: 'En kijk, de regenboog: God blijft je altijd trouw!'.

Goed idee

Hoe meer ik erover nadenk, des te beter vind ik het idee. Bijvoorbeeld als straks de katechisaties weer van start gaan. ik denk dat ik mijn catechesegroepen voor die eerste keer na de vakantie maar vraag eens te speuren tussen recente vakantiefoto's, of desnoods van eerdere jaren en foto-met-bijbehorend-kommentaar in te leveren. Er zullen zeker discussies op komen en leermomenten in overvloed. Maar misschien is het voor u ook een idee. Op de bijbelstudie-groep of zo. Houd de 'inleiding' eens samen en laat ieder haar of zijn bijdrage leve-

ren door verband te leggen tussen iets wat je trof in de afgelopen vakantie-periode – al dan niet vastgelegd op beeld – en een bijbelgedeelte waaraan je in dit verband moet denken.

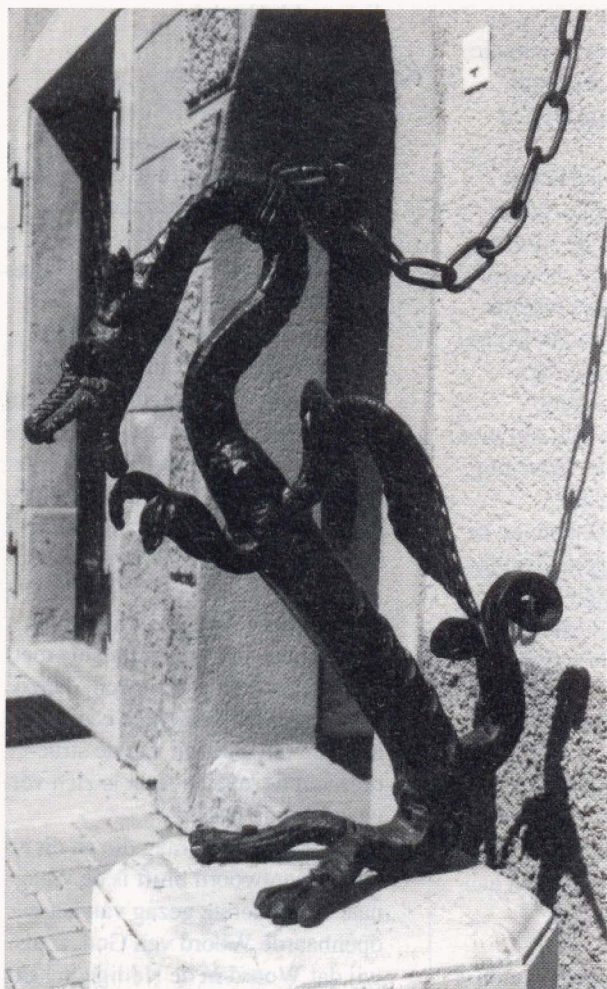
Draak aan een ketting

Welke foto zal ik meenemen? Misschien die van dat beeld in Stockholm van die kleine mens in die grote hand 'In Gods Hand' van Carl Miles. Dat is zo'n mooie verbeelding van Johannes 10:28 '...niemand zal ze uit mijn handerven', Ik kies voor een ander beeld. Dat hetzelfde zegt, maar met andere taal. In het Sloveense stadje Kropana, beroemd om zijn siersmeedwerk, kwamen we het tegen: een draak aan een ketting. Je zult hem maar op je stoep hebben staan!

Toch gaat er voor wie thuis is in de Bijbel iets geruststellends vanuit. Als ik Openbaring 20 goed lees, in combinatie met 1 Petrus 5:7vv hebben we te doen met een machtige tegenpartij, een leeuw, een draak: de duivel. Hij is eropuit slachtoffers te maken. Maar tegelijk *mogen* we weten: hij is gebonden! Een draak aan de ketting! Die verzekering geeft moed voor het ~~kadet~~kelijk leven van alledag. We mogen rustig verdergaan – bewust in Gods voetstappen.

Moedgevend lied

Misschien zong u het ook wel op de Pinksterdag, met de belijdeniskatechisanten, dat lied 107. We moesten het vaker doen. Een lied dat ons waarschuwt. Een lied dat ons bemoedigt.

Uw vijand niets ontziende gaat als een leeuw op roof en zoekt u te verslinden, sta vast in het geloof, weest nuchter dan en waakt en draagt uw deel van 't lijden dat tot het eind der tijden ter wereld wordt volbracht.

De God aller genade die u geroepen heeft, die zal u wel bewaren zo waar Hij eeuwig leeft. Lijdt nog een kleine tijd, God zal u niet begeven, Hij staft en sterkt uw leven, en geeft u zekerheid.

Ds. J. Hagg is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle.

DE HERKOMST VAN DE EVANGELISCHE BEWEGING 'Katholiek' of 'evangelisch'? 2

C. Trimp

Er moet wel een ernstig misverstand in het spel zijn, wanneer veel christenen blijkbaar van mening zijn, dat de evangelische beweging is ontsproten als een tak aan de boom van de Reformatie. Overeenkomstig de evangelische geschiedschrijving liggen de zaken veeleer omgekeerd: de Reformatie heeft haar beslissende impulsen van de evangelische beweging ontvangen.

Was immers deze beweging al niet actief in de veertiende eeuw? Kreeg zij haar impulsen niet van de grote kerkvader Augustinus, die duizend jaar eerder zijn baanbrekend werk had verricht? En kreeg zij na de veertiende en vijftiende eeuw haar stimulansen niet van haar grote tijdgenoot Erasmus van Rotterdam (1469-1536), nadat zij reeds lang in de vijftiende eeuw was gepropageerd in de kringen van de Italiaanse Renaissance? Voordat Luther en Calvijn het toneel betraden, lag er voor deze mannen al heel wat gereed. Nauwkeurig gesproken, is de Reformatie dus goeddeels te danken aan de zgn. 'katholiek-evangelische beweging' (oftewel de 'katholieke evangeliebeweging' en zij heeft zich, veelszins ondanks Luther² weten te vestigen in Europa. De katholiek-evangelischen waren dus katholieke schrijvers die meer bijbelse geloofsvoorstellingen en normen voor de levenspraktijk voorstonden dan in de kerk van de late Middeleeuwen gebruikelijk was.³ Dáár is de evangelische 'trend' begonnen.

Bovenkerkelijk

Dat verklaart ook, dat deze bewe-

ging zich vanaf haar geboorte heeft bewogen boven het niveau van de kerkgenootschappen.

Reeds de term Reformatie wordt te 'kerkelijk-geborneerd' geacht en men zou graag zien dat de situatie van het begin van de zestiende eeuw zou kunnen terugkeren in onze eeuw.⁴

Met haar nadruk op de Heilige Schrift en het christelijke leven waren de theologie en de spiritualiteit van de evangelische beweging niet gebonden aan enig kerkelijk-genootschappelijk instituut. Zij beperkte zich niet tot – wat men noemt – enige 'denominatie'.

Wij hebben daarvoor ook een mooi woord de evangelische beweging is 'transdenominationeel'.⁵ Theorieën over de kerk kunnen de evangelischen dan ook nauwelijks interesseren; op dat punt is het 'evangelisme' altijd al 'minimalistisch' en 'pluralistisch' geweest.

Oecumenische beweging

Biedt het Nieuwe Testament zelf niet allerlei ruimte voor diverse 'interpretaties'? En zijn al die 'interpretaties' niet secundair ten aanzien van het evangelie zelf?⁶

Een van de consequenties van deze

opzet is dat wij met recht en reden mogen spreken van anglicaanse, presbyteriaanse en roomse 'evangelicals'. Het evangelicalisme is een 'trend' en een 'beweging', ja het is in zichzelf een 'oecumenische Beweging'!

Zo kan men overtuigd 'evangelisch' zijn en tegelijk zich volstrekt loyaal opstellen binnen de rooms-katholieke kerk.⁷ In die richting is er sprake van een toenemen de loyaliteit en samenwerking.

——— ijving van de evangelische beweging in Nederland loopt kennelijk geheel parallel met die van McGrath.⁸

Kerk of beweging

Wanneer wij deze historische schets ons trachten in te denken leren wij minstens drie zaken begrijpen.

1. Het evangelicalisme is een beweging die in staat is samen te leven binnen iedere zgn. 'denominatie'. Zij laat zich niet opsluiten binnen een categorie aanhangers (men kan ook zeggen 'klantenkring': een wettige vertaling van het door McGrath gebruikte woord 'constituency'). Met name het anglikanisme biedt hiervan een sprekend bewijs.⁹

2. Deze beweging heeft haar succes-verhaal en haar optimisme met name te danken aan het feit, dat zij geen last heeft van enige ecclesio-logie en ten aanzien van de structuur van de kerk in staat is zich ver-gaand aan te passen.¹⁰

3. De brandende vraag die na dit alles onbeantwoord blijft is de vraag naar het concrete gezag van het geopenbaarde Woord van God, zoals wij dat Woord in de Heilige Schrift

van de Heilige Geest hebben ontvangen.

Waar vinden wij in de Schrift het **bewijs**, dat Christus niet een kerk, maar een 'beweging' heeft gesticht? En dan nog wel een 'transdenominationale' beweging? Er zijn derhalve aanzienlijke vragen te stellen **ten** aanzien van het gezag van de bijbel, omdat **juist in** de moderne edities van het **evangelicalisme** een sterke reactie op het Amerikaanse fundamentalisme is opgebouwd.

Het zal de lezer duidelijk zijn dat wij in dit artikel dit punt niet naar behoren kunnen behandelen. Maar het vraagt **wél** om behandeling, willen wij tot een enigszins afgeronde taxatie van de evangelische beweging **kunnen** komen.

¹ Zie Calvin, 18v; *Iustitia*, II, 56vv.; *Cross*, 12v.; *Future*, 9 vv.; *Thought*, 4.

² McGrath is m.i. nogal negatief over het eerste optreden van Luther, die zich vermoedelijk heeft vergist in zijn beoordeling van de stand van zaken binnen de rooms-katholieke kerk (het verwijt van 'pelagianisme'). Zie Calvin, 25; *Doctrine*, 9; *Cross*, 21; *Origins*, 25; *Thought*, 33v.; *Iustitia*, II, 6-12.

³ Wij krijgen de indruk dat McGrath wil zeggen, dat de geschiedenis in de zestiende eeuw anders zou zijn verlopen, wanneer **men** destijds had beschikt over de inzichten van onze generatie inzake de evangelische mogelijkheden (vernieuwing **van binnen uit**); zie *Future*, 183v.

Over de Italiaanse Renaissance, zie ook het leerzame verhaal van C. Lindberg, *The European Reformations*, Oxford 1996, 335-341. Zie ook G. Denzler in *TRE* 10, 686-690 en McGrath, *Cross*, 9; *Iustitia*, II, 56 vv; *Calvin*, 20-22.

⁴ *Future*, 15, 162, 183.

⁵ *Future*, 77vv., 101-106.

⁶ *Introduction*, 121v; *Future*, 74vv. zie *Kerk in aanbouw*, 151-157, 163vv.

⁷ *Introduction*, 486, 487; *Future*, 78, 105-107, 126v., 162, 177v., 179, 183.

⁸ Zie C.R. van Setten, in H. Eschbach (red.), *Vurig verlangen*, Evangelische vernieuwing in de traditionele kerken, Zoetermeer, 1996, 116.

⁹ *Introduction*, 486

¹⁰ t.a.p.

Prof. Dr. C. Trimp is emeritus hoogleraar in de Catechetiek, Diaconiek, Homiletiek, Liturgiek en Poimieniek van de Theologische

B boekbespreking

DRIE SPANNENDE BRIEVEN

Universiteit te Kampen.

"Ik moet tenslotte bekennen dat ik tot nu toe dacht, dat de **Johannesbrieven** enigszins eentonig waren. Nu ik erdoorheen **gekropen** ben, moet ik **erkennen** dat **ik me** daarin **schromelijk** vergiste. De brieven zijn spannend en ontzaglijk **rijk**". Aldus ds. G. van **den** Brink, emeritus-predikant van de Nederlands Gereformeerde Kerken, in het voorwoord van zijn onlangs verschenen **boek met bijbelstudies** over de drie brieven van Johannes.

Na **een** inleidend hoofdstuk volgen veertien bijbelstudies over 1 Johannes en twee over 2 en 3 Johannes. In totaal dus zeventien hoofdstukken met gemiddeld vijf gespreksvragen per hoofdstuk. Voldoende materiaal voor allerlei **bijbelstudie**-kringen en -verenigingen.

Ds. Van den Brink plaatst de inhoud van deze drie spannende brieven in de actualiteit door verband te leggen tussen de dwaalleer die Johannes bestrijdt (gnostiek?) en de new age-beweging (**neognostiek?**). En deze actualiteit keert herhaaldelijk in de **gespreksvragen** terug. De waarde van de **Johannesbrieven** wordt natuurlijk in hoge **mate** bepaald **door** het feit dat de schrijver een persoonlijke vriend en leerling van Jezus **was**, een oog- en oorgetuige die op hoge leeftijd nog een evangelie heeft gepubliceerd. Juist die achtergrond **maakt** het **extra** spannend. Verschillende thema's uit deze brieven doen immers sterk denken aan het vierde evangelie,

zoals 'de waarheid doen', 'uit God geboren zijn' en 'blijven in **Gods** Liefde'.

Zelf heb ik daarover een en ander geschreven in **mijn** Johannes-commentaar. Dit verscheen een maand voordat de radio-uitzendingen begonnen, **waaruit** de **bijbelstudies** van ds. **Van** den Brink **over** de brieven zijn ontstaan. Kon hij er **toen** geen gebruik meer van maken? Vanuit de exegese van het vierde evangelie zouden **mijs** inziens sommige passages **van** zijn boek wat beter onderbouwd kunnen **wor**-den en andere passages iets bijgesteld **moeten** worden. Dit neemt echter niet weg dat ds. Van den Brink ongetwijfeld vele bijbellezers heeft aangezet om de drie brieven van Johannes te herlezen **en** eventueel met anderen **te** gaan **bespre**-ken. Ik wens hen dan ook spannen-de uren toe!

N.a.v.: G. v.d. Brink, *De brieven van Johannes* Uitgeverij Kok Voorhoeve, Kampen 1998. Omvang 215 pagina's; prijs f 29,90.

Ds. P.H.R. Van Houwelingen is predikant van de Gereformeerde Kerk te Nijkerk.

Paars II

Paars II is werkelijkheid geworden. We hebben **opnieuw een** kabinet waarin geen **vertegenwoordigers** van christelijke partijen **zitting** hebben. De **mengvorm** van socialisme, Liberalisme en pragmatisme heeft bij de **verkiezingen** voor de **Tweede** Kamer de duidelijke steun van de meerderheid van ons volk gekregen. **Alleen intern** zijn de verhoudingen gewijzigd. Het christelijk alternatief heeft **weinig** weerklank gevonden. GPV, **RPF**, SGP en **CDA** zullen ook in de komende **kabinetsperiode** een minderheid vormen. Niet **alleen** getalsmatig zal hun invloed **gering** zijn, ook hun boodschap zal naar verwachting **weinig applaus** ontmoeten. Christelijke politiek **is** uit, zij heeft haar tijd gehad, zo lijkt het. In de **overgang** van de 20e naar de 21e eeuw is geen **plaats meer** voor politieke **besluitvorming** die zich baseert op dogma's uit **een** ver verleden. Er moet **bestuurd worden met beide voeten** stevig op de **grond** en niet met hoofd en **hart** in de **wolken**, en zeker niet in de hemel. De tijd van de **grote, ook principiële**, meningsverschillen in de politiek lijkt voorbij. **Een** kabinet Den Uyl dat **een duidelijke leidraad** voor zijn **regeringsbeleid** koos (spreiding van **kennis, macht en inkomen**) zou in deze tijd niet **meer kunnen**. Ook in het begin van de (in)formatie van **Paars II** is **nag gezocht naar een inspirerend motto**, maar **men** heeft er blijkbaar geen kunnen vinden. Dat is niet te wijten aan **een** gebrek aan vindingrijkheid. Het is **typerend** voor de **grote** onderstroom in de Nederlandse politiek. Wat is nog het **wezenlijke** verschil **tussen** socialistisch, liberaal, pragmatisch en

christen-democratisch beleid? Wie het **weet mag** het zeggen. De tijd van de **botsing** der geesten in de **politiek** lijkt voorbij.

GPV, SGP en RPF

Ik dacht dat de kleine christelijke partijen **samen** met **Groen Links** en de SP zich tot nu toe **duidelijk onderscheiden** van deze grote gemene deler **politiek**. Zij vormen **toch** de **enige** echte oppositie tegen **paars**? Soms **gezamenlijk** en **soms** **alleen**. Wanneer **het gaat om** bv. **abortus** en euthanasie strijden GPV, **SGP** en **RPF** **weliswaar** een eenzaam achterhoedegevecht, maar **op** andere beleidsterreinen, zoals zorg, justitie en milieu, wordt op constructieve wijze een bijdrage geleverd aan het **politieke** debat vanuit duidelijke **beginselen**. Er is brede erkenning **voor** de kwaliteit van het politieke handwerk van **deze** partijen. Dat ze zo weinig zetels hebben, ligt niet **aan** &ze kwaliteit, maar is toch juist het gevolg van het feit dat zij voluit christelijke partijen willen zijn? En helaas, daar trek je geen kiezers mee. Aan getuigenispolitiek bestaat **immers** geen behoefte meer?

De schreeuw van Dorenbos

SGP, **RPF** en **GPV** getuigenispolitiek? De voorzitter van de stichting Schreeuw om leven ziet dat **heel** anders. In een memorandum (een 'cri de coeur') ter gelegenheid van het verschijnen van het **regeerakkoord** typeert **drs L.P. Dorenbos** de politiek van **Paars II** als **getuigenispolitiek**. "**Paars** voert **getuigenispolitiek**. Voor het anti-goddelijk denken". "Er heerst oorlog om de Uel. Demonen **rukken** op. Gevecht om

het Haagse pluche". Paars maakt onomwonden **reclame** voor een verworpen publieke **en politieke** moraal. Voortzetting van **een liberale abortuspraktijk**, **uitbouw** van de euthanasiewetgeving, gedogen van druggebruik en vrijlaten van pornografie, het zijn voor Dorenbos even zovele **overwinningen** van het paarse **denken in de heilige oorlog**, in de **strijd** der geesten. En wat zetten SGP, RPF en GPV daar tegenover? Een ingehouden, ethisch vlakke verkiezingscampagne en een bijdrage aan het parlementair debat die vooral **constructief** moet zijn.

Dorenbos constateert **sen** **schril** contrast met de wijze waarop Groen van Prinsterer, Da Costa en **Kuyper** **politiek** bedreven. "**Godsmannen** die met betoon van geest en kracht de dingen bij de **naam noemen** en niet **schromen** om, of ze het nu horen willen of niet, **steeds** opnieuw **op te komen** voor de **eer van God**". Zij werden hun redevoeringendoorwrocht van een absoluut geloof en durfden dat te proclameren ook. Bij de drie kleine christelijke partijen mist **Dorenbos** het **beseft** dat er **een** Strijd der geesten plaatsvindt. **Als** zedeloos en goddeloos geweld om zich heengrijpt past geen **ingehouden toon** waarbij je vooral netjes moeten blijven. "De boel staat toch in **brand** en dan moeten we heel hard 'help' roepen". Dorenbos roept de christelijke fracties op de bazuin te **blazen** om de **troepen** te verzamelen en zo de **aanval** van paars af te slaan. Onomwonden tegengas tegen paars. Je **maakt de mensen** dan **misschien** wel boos, maar het voorbeeld van **Simonis** die **een** duidelijk verband legde tussen het geweld op straat en de moord in de **moeder-**

schoot, maakt duidelijk dat je daarmee niet buiten het debat staat. Hij werd **innen** onmiddellijk door minister Borst uitgenodigd voor een gesprek.

Reactie?

Het is gemakkelijk om je van de kritiek van **Dorenbos** af te maken. We vonden zijn agressieve methoden toch al niet erg **sympathiek**. Een Don Quichotte, bezig met een kruistocht tegen alles wat riekt naar seks, drugs en **rock-en-roll**, daar willen we niet mee vereenzelvigd worden. Zo werkt dat niet, zeggen we.

Vertegenwoordigers van SGP, RPF en SGP reageerden ook zeer afwijzend, GPV-kamerlid Van Middelkoop en RPF-fractievoorzitter Van Dijke zelfs ronduit geïrriteerd: "Iemand die in een **profetenmantel** vanaf een hoge toren zijn kritiek roept". Hij heeft geen oog voor de gescheiden verantwoordelijkheid van een parlementariër en een actievoerder. "Wij staan niet op een **zeepkist** op het Binnenhof, maar hebben het debat te voeren". Hij mag wel wat meer hebben van de wijsheid van Paulus op de Areopagus.

De reactie vanuit de christelijke politiek is **begrijpelijk**. Zeker als je als kamerlid je best doet om vanuit ten **duidelijke** christelijke levensovertuiging politiek te bedrijven komt de kritiek van Dorenbos onbillijk over. Het is **moeilijk** genoeg om in de praktische politiek van elke dag duidelijk te maken dat het oude evangelie van Jezus Christus ook normatief is voor het bestuur van ons land in de 20e en 21e eeuw. Ik denk dat ieder gereformeerd kamerlid zichzelf meer dan eens de vraag heeft gesteld of hij genoeg is opgekomen voor de eer van God, of hij er in geslaagd is **doorzichtig** te maken dat de inrichting van & publieke samenleving geen neutrale zaak is en dat het negeren of openlijk **weerstaan** van Gods goede geboden verwoestend werkt in de samenle-

ving. Het gebed om vrijmoedigheid, wijsheid en ootmoed zal de gereformeerde politicus niet vreemd zijn.

Wat is getuigenispolitiek?

De dikke van Dale typeert een **getuigenispartij** als een partij met een boodschap. Boodschap zal **hierbij** dan moeten worden opgevat als een boodschap vanuit een bepaalde levensbeschouwelijke achtergrond die herkenbaar is in het politieke optreden. Vaak wordt een partij aangemerkt als een **getuigenispartij** om daarmee aan te geven dat zij meer geïnteresseerd is in het uitdragen van de boodschap zelf, dan in manieren om die boodschap concreet en praktisch om te zetten in beleid. Grote partijen plakken in verkiezingscampagnes de kleinere principiële partijen graag dit etiket op. Ze hebben een mooie boodschap, maar wil je echt iets bereiken dan moet je bij ons zijn. In de politiek werkt immers alleen de macht van het getal; hoe meer zetels, hoe meer invloed. Reële politiek s— tegenover getuigenispolitiek.

Deze tegenstelling is **vals** maar hardnekkig. Ook gereformeerden kiezen minder 'automatisch' voor het GPV, de RPF of de SGP dan vroeger. Het CDA heeft een zekere aantrekkelijkheid, juist omdat het groter en dus invloedrijker is. En zeker nu het CDA niet in de regering zit en dus iets meer aan eigen profilering kan doen, lijken de verschillen met & kleine christelijke partijen minder belangrijk. Het CDA is geen 'vijand' meer, maar een partner in het gemeenschappelijk verzet tegen paars. Samen met het CDA front maken tegen de voortgaande secularisering van de samenleving, dat lijkt een aantrekkelijke gedachte.

Het CDA

Maar het CDA is misschien wel het **duidelijkste** voorbeeld van die valse tegenstelling tussen reële politiek

en getuigenispolitiek. Onmiskenbaar is het CDA meer aan de **macht** geweest dan de **kleine christelijke** partijen, en zal daarom zeker meer invloed hebben gehad in de **vormgeving** van de openbare samenleving. Maar de vraag kan gesteld worden: Heeft die invloed de ontkerstening van het openbare leven werkelijk geremd? Of heeft het CDA, door zijn medewerking aan wetgeving die de **abortuspraktijk** heeft gelegaliseerd en euthanasie heeft gereguleerd, in feite niet meegewerkt aan een zekere **normalisering** van de secularisatie? Is het CDA daardoor niet medeverantwoordelijk geworden voor de ontkerstening van het openbare leven? Binnen het CDA wordt de directe betekenis van de Boodschap van het Leven, het getuigenis van Jezus Christus, voor de dagelijkse politiek niet erkend. De bijbel heeft slechts indirecte betekenis als inspiratiebron via noties als rentmeesterschap en verantwoordelijkheid. Is niet juist daardoor inbreng van het CDA in de politieke praktijk vaak zo steriel, zo weinig inspirerend geweest? De worsteling van het CDA om een duidelijke boodschap te formuleren tegenover het paarse beleid, is illustratief. Voor een christelijke politieke partij kan reële politiek niet anders zijn dan **getuigenispolitiek**, politiek met een boodschap. Een christelijke partij zal altijd als zodanig herkenbaar moeten zijn. Niet vanwege haar prachtige getuigenissen in de Staten Generaal w zeker niet vanwege de geringe omvang van de fractie. Nee, juist in de wijze waarop het **ambachtelijke werk** van iedere dag als medewetgever en controleur van de regering wordt verricht zal de getuigenis, de boodschap herkenbaar moeten blijven. Een christenpoliticus moet transparant zijn. In zijn werk blijft zijn Bron herkenbaar.

Onrust

De kritiek van Dorenbos heeft me aan het denken gezet. Hij raakte

toch - ondanks een eerste afweren- & reactie - een gevoelige snaar. Want hij vraagt aandacht voor het grote gevaar dat een christen bedreigt, niet alleen de christenpoliticus. We willen allemaal graag mee blijven praten en mee blijven doen in de samenleving. We willen graag bij God horen en in Christus geloven, maar dat hoeft gelukkig niet ten koste te gaan van een gerespecteerde positie in de wereld. We hebben allemaal aasplekje ingenomen in de welvaartsmaatschappij, we consumeren en genieten mee. We gaan met onze collega's en buuren even gemakkelijk om als met onze broeders en zusters in de kerk. Je hebt eigenlijk weinig tast van het groeiende ongeloof om je heen. Ook niet-christenen zijn tegen de kinderporno en het geweld op straat. Ook zij schudden hun hoofd over Kosovo, Soedan en Noord-Ierland. Het is alleen jammer dat ze niet naar de kerk gaan.

En nu komt Dorenbos ons vertellen dat we de antithese zijn vergeten. Dat we niet beseffen dat er een strijd der geesten aan de gang is, en dat we tegenover het anti-goddelijke getuigenis van Paars II moeten opkomen voor de eer van God of men het nu horen wil of niet. En dat heeft me aan het denken gezet. Bij alle terechte vragen over het optreden van de voorzitter van de Stichting Schreeuw om Leven past ook wat zelfonderzoek. Durven en willen we eigenlijk wel direct, concreet en openlijk, opkomen voor de eer van God wanneer we taxeren wat er in het openbare leven plaatsvindt? Of zijn we al zo ingekapseld in de 'genoegens' van het leven en al za gewend aan allerlei dingen die vroeger taboe waren, dat we afgestompt zijn geraakt. Zijn we bang om geïsoleerd te raken in de samenleving omdat het christelijk getuigenis als bekrompen, bevoogdend en dus als bedreigend voor de individuele vrijheid wordt ervaren? Durven we wel openlijk te zeggen dat we ergens voor af tegen zijn omdat de eer van God ermee ge-

moeid is? Of durven we misschien ons eigen leven niet eens te bezien in het Licht van Gods Woord omdat we bang zijn dat er dan wellicht het een en ander zal moeten veranderen?

"Heb de wereld niet lief en hetgeen in de wereld is. Indien iemand de wereld liefheeft, de liefde van de Vader is niet in hem", schreef Johannes in zijn eerste brief (2:15). En hij schrijft dat den wereld voorbij gaat en haar begeren, maar dat wie de wil van God doet, blijft tot in eeuwigheid (2:17).

Is die antithese nog levende werkelijkheid of schipperen we een beetje?

Wat doen we er mee?

Als de kritiek van Dorenbos wordt getypeerd als kritiek in een profetenmantel vanaf een hoge toren dan vind ik dat begrijpelijk voor een GPV-Tweede Kamerlid. Het is een miskenning van zijn dagelijkse worsteling de eer van God hoog te houden bij het ambachtelijke werk van parlementariër.

Maar het mag ons ook tot zelfonderzoek brengen. De profetenmantel is immers geen gelegenheidskostuum die we heel af en toe uit

de motteballen halen. Ik word christen genoemd omdat ik door het geloof een lid van Christus ben om als profeet zijn naam te belijden (HC vr. en antw. 32). Hk is de vraag op welke wijze we dat doen. Opkomen voor de eer van God zonder angst voor meewarige reacties hoort daar zeker bij. Harmonie tussen woord en daad ook. Onze naasten worden immers ook door een godvrezende levenswandel voor Christus gewonnen (HC Zondag 32). Dorenbos en de Stichting Schreeuw voor Leven vormen niet het voorbeeld waaraan iedereen zich behoort te spiegelen. Wel kan zijn kritiek ons helpen om ons te bezinnen op de vraag of wij in ons doen en laten duidelijk genoeg de naam van God heiligen. Richten we ons hele leven - onze gedachten, woorden en waken - daarop, dat Zijn naam niet gelasterd, maar geëerd en geprezen wordt (HC Zondag 47)? Ons hele leven is niet alleen ons privéleven, daar hoort ook het publieke optreden onder. Bezinning op dit punt kan geen kwaad,

Meester D.A.C. Slump is rechter te Utrecht en woont in Capelle aan den IJssel.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Ds. J. van Amstel

Over Gods leiding gesproken...

Indien er geen toeval bestaat, maar alles tot in de kleinste details leiding van God is, waarom gebeuren de dingen dan zo?

Een boek voor jongeren... en ouderen.

Ing. 112 pag., f 15,90

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Ds. D. Los

Pastorale pastilles

enkele grepen uit een boeiend en veelzijdig pastoraat. Graag wil de auteur die mensen tegemoet komen die hem vertelden zijn pepernoten te hebben opgezogen. Om er op die manier nog langer van te genieten. Een ware delicatessen voor de fijnproevers.

208 pag., ing., f 22,00

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

ZENDING DOOR UITZENDING

M.K. Veenstra

Kerk wereldwijd

We merken nog steeds dat velen bij het horen van de term MERF de wenkbrauwen fronsen: 'wat is dat MERF'? Daarom willen wij in dit artikel het werk van deze organisatie weer eens nadrukkelijk onder de aandacht brengen en met name aandacht schenken aan de zendingsactiviteiten van MERF.

Radiouitzendingen

Trouw aan de bijbelse opdracht om het evangelie te brengen aan alle volken van deze wereld, richt de MERF zich op de moslims in de Arabische landen. Wekelijks worden drie radioprogramma's van in totaal een uur uitgezonden via Radio Monte Carlo. In deze programma's wordt het evangelie verkondigd van verlossing uit genade voor diegenen die de Here Jezus als hun God en Zaligmaker aanvaarden. De zender van Radio Monte Carlo bereikt het hele Middenoosten. aardige is dat door de Islam een Arabische eenheidsstaal is ontwikkeld. Ontstaan uit het Mohammedanisme kan diezelfde eenheidstaal nu gebruikt worden om 270 miljoen Moslims het evangelie te brengen via de ether. 's Maandags en dinsdags wordt tussen 20.45 en 21.00 uur uitgezonden (middengolf 1232 KHz). Op zaterdag wordt ook een kwartier lang een uitzending verzorgd die begint om 21.00 uur (middengolf 1467 KHz) en zon-

wordt een halfuur uitgezonden tussen 17.00 en 17.30 uur (kortegolf 7215 KHz). Misschien kunt u met uw eigen radio de Victor Atallah horen tijdens deze uitzendingen.

gebleken de laatste jaren. Jaarlijks krijgt de MERF-organisatie 4000 brieven van moslims die nog niet eerder gereageerd hebben op de radiouitzendingen. We mogen God danken voor de zegen die Hij op het werk van de MERF geeft.

Gevolg even a

q Zoals al gezegd is de MERF zeer effectief met de radiouitzendingen in landen die gesloten zijn voor zending van buitenaf. Om dit te illustreren nemen we een stukje over van de Newsletter' van MERF van april dit jaar:

'Saoedi Arabië is het enige land in de wereld dat officieel alle structuren van christelijke geloofsbeleving heeft verboden. Er is geen enkel kerkgebouw te vinden in dit enorme land. Oogluikend wordt het buitenlandse christenen, die in Saoedi Arabië werken, toegestaan om hun geloof te beleven binnen het terrein van buitenlandse diplomatieke missies. Volgens de wet zijn alle Saudi praktizerend Moslim. Buitenlandse werkers in het land worden, indien zij geen Moslim zijn, beschouwd als onreine en onbetrouwbare mensen; ze worden niet toegelaten in de

buurt van de 'heilige' stad Mekka. Niettemin heeft het evangelie invloed in het hele land.

De Blijde Boodschap kan gehoord worden in het hele land via de radio. Er zijn aanwijzingen dat veel Saudische mannen en vrouwen hiernaar luisteren en aan het denken slaan. Een vooraanstaande geestelijke schreef in een artikel in

De Merf heeft tot doel om het evangelie uit te dragen in het Midden-Oosten en christenen daar te steunen. Zij doet dit door:

- Evangelisatie (Evangelisten en radiouitzendingen)
- Bijbeltrainingen voor kerkleiders en bekeerde moslims
- Diaconale hulp

De MERF verricht haar activiteiten vanuit het studiecentrum in Larnaca (Cyprus). In dit gebouw is ook de International Evangelical Church gevestigd (diensten zondag om 10.30 en 19.00 uur). Er zijn lokale comités in Egypte, Sudan, Irak en Libanon. Wereldwijd wordt de MERF gesteund. Er zijn ondersteunende commissies in Australië, Nieuw-Zeeland, Engeland, Schotland, Ierland, Nederland, de USA, Canada en Zuid-Afrika.

In Nederland wordt de steun geëquipeerd door de Commissie Steun MERF in Meppel. Deze commissie is verantwoording schuldig aan de plaatselijke kerkenraad. Deputaten BBK en de classis Hoogeveen hebben een adhesiebetuiging afgegeven.

een plaatselijke krant dat hij zich zorgen maakte over de invloed van radio-uitzendingen en christelijke literatuur op **jonge mensen**. Hij riep in dit artikel op tot meer **georganiseerde** actie om Moslims te overtuigen te stoppen met luisteren naar christelijke radio-uitzendingen en om christelijke literatuur niet te lezen. Hij voegde daar het volgende aan toe: Het feit dat zulke uitzendingen en literatuur in het Arabisch gesteld zijn is zeer **verontrustend**. De Moslim geestelijke **waarschuwde** de regering ook tegen de heimelijke activiteiten van buitenlanders die de **geesten van** jonge Moslims **corrumperen**. De **bekering van een jonge Saudi genaamd F.S.** geeft aan dat de **vrees van** deze geestelijke 'gerechtvaardigd' is. **F.S.** schrijft aan de MERF op **Cyprus**: Broeders, ik verklaar hierbij dat ik het Christelijke geloof **omarm...** De enige Christen die ik **ontmoet** heb, komt uit Soedan. Hij wordt door **iedereen** hier beschouwd als een **onrein** persoon. Dit is zoals zij alle Christenen

zien. Nu ben ik zoals jullie; ik geloof dat Christus de Zoon is van de levende God...'

Christen zijn in de Arabische Moslim-wereld is geen eenvoudige opgave, **maar** een Moslim die Christen wordt kan niet. De familie en de gemeenschap accepteert dit van niemand. Een vader antwoordde op de **vraag wat** hij zou doen als zijn zoon Christen **zou** worden met dat hij hem zou doden. Bekeerde Moslims moeten dan ook vluchten uit hun gemeenschap en **onderduiken**.

Een Hemels Geluid via MERF

De uitzendingen van de MERF zijn een **krachtig** middel om Moslims het **goede Nieuws te** vertellen, maar is ook van onschatbare waarde voor het bemoedigen van christenen die in een vijandige omgeving moeten leven. Het Woord via de ether is

een bron van **nieuw leven** en hoop voor velen. Uw steun voor **de MERF is voor de z(Z)ender**.

Giften kunt u overmaken op Postbanknummer 3156094 van de Commissie steun **MERF**.

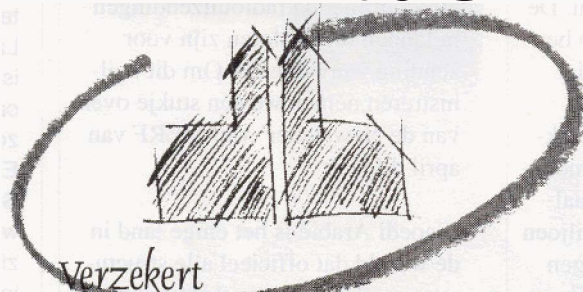
M.K. Veenstra is voorlichter van de MERF en woont te Meppel.

OVERWEGING

heeft u wel eens
overwogen om een
advertentie in
De Reformatie
te plaatsen?

Bel 0113 - 21 55 91

donatus

Verzekert
van Azondmaalstel tot Zadeldak
alles onder mw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

G E L O O F W A A R D I G V E R Z E K E R D

Lied 1: GOD HEEFT HET EERSTE WOORD

J. Smelik

Lied vandeweeek

Als eerste 'lied van de week' fungeert het eerste lied uit het **Liedboek voor de Kerken**: 'God heeft het eerste woord'. Het lied behoort tot de meeste bekende uit het **Liedboek** en zullen velen al kennen (wellicht uit de eerste **E&R-bundel**, nr. 133). De tekst werd geschreven door Jan Wit (1914-1980). Deze was van 1948 tot 1967 predikant van de Waalse gemeente te Nijmegen. Vanaf 1977 was hij docent Hymnologie aan het Instituut voor Liturgiewetenschap van de Rijksuniversiteit te Groningen. De naam van 'Jan Wit' staat onder circa 50 gezangen uit het **Liedboek**. Hij vertaalde en bewerkte niet alleen bestaande liederen, maar dichtte ook verschillende nieuwe teksten. Het lied 'God heeft het eerste woord' werd in de jaren vijftig gedicht en gepubliceerd in **Ministeriale**, de bekende liedbundel van Jan Wit uit 1966.

Tekst

Het lied bevat verschillende directe en indirecte verwijzingen naar bijbelgedeelten. De relatie tussen de eerste strofe en Genesis 1 zal geen nadere toelichting nodig hebben. Behalve Genesis 1 klinkt ook de bekende proloog uit het Johannes-evangelie in dit lied door: 'In den beginne was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. Alle dingen zijn door het Woord geworden en zonder dit is geen ding geworden dat geworden is.' Dat Woord staat aan het begin en einde. En op die manier resonanceert ook de tekst uit Openbaring 21:6 in dit lied mee: Christus is de alfa en omega,

het begin en het einde.

De structuur van het lied is doorzichtig: strofe 1 en 3 spreken respectievelijk over het begin en de voleinding van de wereld. In strofe 2 wordt bezongen hoe God ook in ons leven de eerste is. De God die de wereld schiep (str. 1) heeft ook in ons persoonlijke leven het eerste woord (str. 2): Hij kende ons van voor de grondlegging der wereld (Ef. 1:4) en heeft ons bij name geroepen (Jes. 43:1). Het vierde couplet is te zien als samenvatting van het lied en verwijst naar Romeinen 11:36: 'Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen'. Oorspronkelijk telde het lied niet vier maar vijf strofen: tussen strofe

2 en 3 had Wit een strofe dat handelde over het einde van ons aardse kven. Het fungeerde als tegenhanger voor de strofe waarin de voleinding van de wereld ter sprake komt. Omdat het couplet poëtisch zwak was werd het echter al in de bundel **Ministeriale** verwijderd. Daardoor bevat dit lied alleen een strofe waarin gesproken wordt over God die aan het begin van ons leven staat (str. 2).

Melodie

De componist van de melodie, Gerard Kremer (1919-1970) was cantor-organist te Amsterdam. Tevens was hij als schoolmusicus werkzaam aan het Amsterdams Conservatorium en de Christelijke Pedagogische Academie van Bloemendaal. In het Liedboek zijn twee melodieën van hem opgenomen. Behalve van gezang 1 leverde Kremer ook de melodie van lied 336 ('Zie hier de kinderen tot U komen') dat ook op de gezangenlijst van deputaten Kerkmuziek staat.

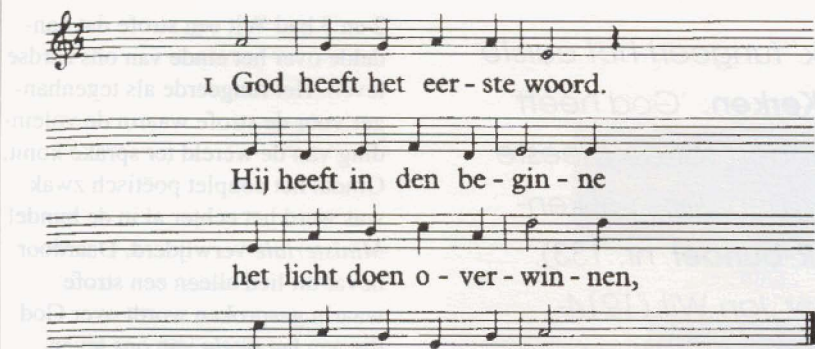
De melodie is eenvoudig, en het aanleren ervan zal geen problemen opleveren. Belangrijk is wel erop te wijzen dat de halve noot (dus niet de kwartnoot) de teleenheid is. De melodie dient in een rustig tempo gezongen te worden (circa MM 60 voor de halve noot). In het juiste tempo levert het ontbreken van rusten na de regels 2 en 3 geen problemen op. Door het rustige tempo ontstaat er vanzelf genoeg tijd om tussen de regels even adem te halen, zonder dat men het idee krijgt dat er jachtig gezongen wordt.

BIJBELHEDEREN

1 God heeft het eerste woord

Gerard Kremer

2 God heeft het eerste woord.
Voor wij ter wereld kwamen,
riep Hij ons reeds bij name,
zijn roep wordt nog gehoord.

3 God heeft het laatste woord.
Wat Hij van oudsher zeide,
wordt aan het eind der tijden
in heel zijn rijk gehoord.

4 God staat aan het begin
en Hij komt aan het einde.
Zijn woord is van het zijnde
oorsprong en doel en zin.

Jan Wit (1914-1980)

Gebruik

in de bundel *Ministeriale* droeg het lied de titel 'Nieuwjaarslied'. Maar het hoeft geen betoog dat het lied niet alleen passend is op nieuwjaarsdag. Het kan ruimer gebruikt worden. Zo fungeert het in het *Liedboek* als inleidingsgezing op de rubriek 'Bijbelliederen'. Het kan daarnaast ook uitstekend gezongen worden bij de start van het nieuwe

schoolseizoen of het kerkelijk vergaderseizoen.

In de kerkdiensten kan het lied op diverse plaatsen zinvol functioneren. Het zou bijvoorbeeld gezongen kunnen worden als antwoordlied op een catechismusprek over Zondag 9 en 10. Het kan ook direct na het gebed om de opening van het Woord gezongen worden en zo fungeren als inleidend lied op de

schriftlezingen.

Speciale vermelding verdient de mogelijkheid om het lied als dooplied te gebruiken. Dit is met name mogelijk door de tweede strofe, waarin God bezongen wordt als de eerste, de initiatiefnemer in het verbond met zijn kinderen: 'niet gij hebt Mij, maar Ik heb u uitgekozen en u aangewezen' (Joh. 15:16). God sluit met ons een eeuwig verbond van genade. Ten overvloede: men zinge bij de doopbediening niet alleen de tweede strofe maar het *hele* lied. God heeft ons immers uitverkoren *vóór de grondlegging der wereld* (Ef. 1:4).

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont in Zuidhorn.

UIT DE KERKEN

Gerepatrieerd uit Kongo: H. ten Brinke, verbonden aan Spakenburg-Zuid. Op een nog nader te be-
beroepbaar

worden gesteld.

Adres: Boddemate 23, 8014 JJ Zwolle, tel. 038-4659759.

Adreswijziging

Het juiste adres en telefoonnummer van ds. H. Drost is: Emmalaan 54, 9752 KV Haren (Gr.); tel. 050-5341583.

M

meegelezen

Voorbereiding

In het *Centraal Weekblad* van 31 juli schreef Bert Godschalk over een gesprekje van een dominee met wat oudere jongeren:

Anekdoten over dominees doen het altijd goed, zeker als een dominee hem zelf vertelt. Zo zaten we tijdens een weekend met een groep oudere jongeren bij elkaar. Ze hadden hem juist in alle openhartigheid verteld, hoe weinig ze aan de zondagse kerkdienst beleefden. Hij knikte iedere keer heel begrijpend, alsof de argumenten hem allemaal nieuw in de oren klonken.

Toen was hij aan de beurt: 'Er was eens een predikant die goed kan preken. Op de preekstoel leken de woorden als vanzelf uit zijn mond te komen. Maar doordeweeks klaagde de dominee dat de voorbereiding hem zoveel tijd en moeite kostte. 'Ach dominee', zeiden de gemeenteleden dan, 'u spreekt makkelijk, het is helemaal niet nodig dat u zich er van te voren zo druk over maakt. Vertrouw toch op de Heilige Geest! Probeer maar eens zonder al die voorbereiding te preken. U zult wel dat dat prima zal gaan.' Na lang aandringen besloot de predikant het eens te wagen. De hele week meed hij zijn studeerkamer. Nog nooit had hij zoveel tijd gehad voor zijn vrouw en kinderen, voor de tuin, de boodschappen en de nooit-gelezen romans. De nacht van zaterdag op zondag sliep hij echter slecht. De volgende morgen op de preekstoel keek hij de gemeente een lange tijd zwijgend aan en zei tenslotte: 'Gemeente, de Heilige Geest heeft net tot mij gesproken. Weet u wat

de Geest tegen mij zei? Dominee, jij bent lui geweest. Heel erg lui. Meer heb ik vandaag niet te zeggen, Amen.'

De jongeren grinnikten om deze anekdote vol zelfspot. Het verband met het onderwerp was hen nog niet meteen helder, maar dat veranderde snel. De dominee vervolgde: 'De Heilige Geest had natuurlijk groot gelijk. Een predikant die zich niet behoorlijk voorbereidt, kan de bijbel niet zinnig uitleggen, ja toch? Zo schept hij ook geen ruimte voor het waaien van de Geest. Lui predikanten zijn gewoon slechte voorgangers. Maar geldt dat n& voor iedere gelovige?' Iedereen knikte instemmend. 'Voordat we het gaan hebben over jullie wensen over kerkere preken, andere liederen en instrumenten, eerst nog even een vraag. Mag ik eens weten, hoe bereiden jullie je eigenlijk voor?' Die vraag bracht de groep praatgrage jongeren duidelijk in verlegenheid. Ze keken elkaar veelbetekend aan. 'Tat ik het eens anders formuleren', zei de dominee, hen tegemoetkomend. 'Wat doe je aan voorbereiding als je bijvoorbeeld op vakantie gaat naar Noorwegen?' De reacties kwamen weer op gang: landkaart en woordenboek kopen, bergschoenen opzoeken, boekje over de natuur en cultuur lezen, enzovoorts. 'Dat kost nogal wat tijd en moeite om het allemaal bij elkaar a zoeken, maar je hebt m dan ook profijt van op vakantie. Als je te lui bent en je zegt: wij gaan gewoon op de bonnefooi, dan weet ik bijna wel zeker dat ja op veel meer problemen stuit en er minder aan beleef. Zo is het denk ik ook met de kerkdienst. Zonder goede voorbereiding van twee kanten loop je

onvermijdelijk tegen problemen aan.'

Postmoderne pedagogen

Niet alleen in de kerken hebben we te maken met de geestelijke strijd. Ook in het onderwijs speelt die. Uit het Duitse Evangelische maandblad *Licht und Leben* van juli komt het volgende bericht:

Christelijke leraren moeten de scholen niet zonder verzet overlaten aan postmoderne pedagogen. Dat stelde de Canadese hoogleraar opvoedkunde Harro van Brummelen uit Vancouver op de jaarvergadering van de Europese vereniging van Christelijk Opvoeders EURECA die van 21 tot 24 mei gehouden werd in Kandern bij Lörrach.

In alle landen worden in toenemende mate vragen gesteld bij traditionele waarden. Postmodernisten zouden zich principieel openstellen voor alle wereldbeschouwingen, maar wijzen in de praktijk de culturele en morele erfenis van het Christendom af. Vaak wordt de school alleen nog maar gezien als een instelling die voorbereidt op deelname aan het economisch leven. Christelijke leraren moeten, *bijbelse waarden* plaatsen tegenover deze ideologisch versmalde doelen van opvoeding en onderwijs. Volgens Van Brummelen bieden de officiële leerplannen genoeg speelruimte om leerlingen te wijzen op het christelijk geloof. Ook Jezus Christus is duidelijk uitgekomen voor zijn overtuigingen, zonder ze aan anderen op te dringen. Hij heeft in zijn leven laten zien wat Hij leer-